

Ontologie po Kantovi

Nicolai Hartmann napsal ve svých *Neue Wege der Ontologie* (v 1. kapitole), že novověká kritická teorie poznání od Descarta po Kanta sice nebyla schopná zcela nahradit starou ontologii něčím novým, ale že se jí podařilo do té míry narušit její základy, že ta už nadále nebyla možná. Výsledek byl ten, že po Kritice čistého rozumu takřka naprosto mizí ontologické myšlení. Hartmann je však přesvědčen, že se bez ontologického myšlení nadále nemůžeme obejít, a nemáme-li se stále (ale marně) zbavovat zbytků staré ontologie, musíme se pokusit o ustavení ontologie nové. V tom je možno s Hartmannem souhlasit, ale skutečný problém je mnohem hlubší, než Hartmann sám vidí. Nejde o to, obnovit ontologické myšlení nějakými více méně drobnými opravami a doplňky, nýbrž jít až k těm nejhlubším základům staré ontologie a pokusit se je kriticky přezkoumat zejména tam, kde jde o chápání toho, co to vlastně znamená, že něco „jest“. Aristotelés si toho byl velmi dobře vědom, když v *Metafyzice* řekl nejenom, že „jsoucno se vypovídá v mnoha významech“ (VII, 1028a – Kříž 173), ale když otázku po tom, „co jest jsoucno“, označil jako „již odedávna a také v přítomné době stále opakovanou a nikdy dostatečně nerozřešenou“ (př. Kříž, Patočka trochu jinak). Nová ontologie se tedy musí pokusit nově „pojmovit“ jak sloveso „jest“ a „býti“, tak substantiva „jsoucno“, „jsoucnost“ a „bytí“. Bez pokusu o nové pojmové vymezení nemáme žádnou šanci, že bychom mohli takovou „novou“ ontologii založit. Jednou cestou takového nového vymezení by mohlo být pojetí „jsoucna“ jako událostného dění, jako události. Vyjít z takového pojetí znamená radikální překonání myšlenky eleatů, že vskutku jsoucí nikdy nebylo a nikdy nebude, ale že vždy „jest“, tedy překonání tzv. zpředměťujícího (předmětného) zbavení vskutku jsoucího jakékoli časovosti. K tomu cíli musíme pochopit, proč vlastně k onomu popření časovosti u vskutku jsoucího došlo; tato chybná myšlenka byla inspirována geometrií resp. matematikou: jen čísla jsou neproměnná, jen geometrické útvary jsou nadčasové. Nová ontologie proto musí časovost nerozpojitelně svázat s bytím každého vskutku jsoucího, tj. každého pravého jsoucna.

(Písek, 060522-3.)